

ادامه امر پنجم: ثمرات المسألة

در جلسه قبل، هفت ثمره برای مسأله اجزاء بیان گردید. در ادامه به بیان ثمرات دیگری برای این مسأله خواهیم پرداخت.

ثمره هشتم

شهید ثانی «رحمة الله علیه» در روض الجنان می فرمایند: «لا يعيد المتيمم تيمماً مشروعا، ما صلى به؛ لأن إمتثال المأمور به على وجهه، يقتضى الاجزاء و لا فرق فى ذلك بين متمم الجنبه حال عجزه عن الغسل و غيره ... لتحقق الامتثال فى الجميع». این فرع از فروع اجزاء مأمور به اضطراری به صورت مطلق می باشد، چه اضطرار به سوء اختیار باشد و چه نباشد. این نظریه، مختار ما نیز بود، ولی کسانی که در اضطرار به سوء اختیار، اجزاء را نپذیرفتند، بین متمم و غیر آن فرق می گذارند.

ثمره نهم

مرحوم سید در عروه می فرمایند: «إذا اشتغل بالصلاة مع الحدث، باعتقاد عدم الفترة الواسعة و فى الاثناء تبين وجودها، قطع الصلاة و لو تبين بعد الصلاة، اعادها» یعنی اگر شخص مسلوس یا مبطون، به اعتقاد اینکه فاصله لازم برای نماز با طهارت، برای او حاصل نمی شود، با حدث نماز بخواند، چنانچه در حین نماز روشن شود که این فاصله قابل تحقق است، باید نماز را قطع نماید و اگر بعد از نماز متوجه وجود این فاصله شود، مجزى نبوده و باید اعاده نماید.

محقق خویی «رحمة الله علیه» ذیل این فرع می فرمایند: «لعدم اجزاء المأمور به الظاهرى او الخيالى الاعتقادى عن المأمور به الواقعى».

ثمره دهم

مرحوم سید در عروه می فرمایند: «لا يجب على المسلوس و المبطون بعد برئهما، قضاء ما مضى من الصلوات، نعم اذا كان فى الوقت، وجبت الاعادة».

همانطور که واضح است، ایشان در مورد مسلوس و مبطونی که در وقت بهبود پیدا کرده اند، حکم به لزوم اعاده نماز می نمایند، در حالی که بنا بر اجزاء مأمور به اضطراری از واقعی مطلقاً، چه عذر مستوعب باشد و چه مستوعب نباشد، عمل مسلوس و مبطون، هم نسبت به اداء در وقت و هم نسبت به قضاء در خارج وقت، مجزى می باشد، لذا بعضی از اعظم در مدارک العروه می فرمایند: «مقتضى اطلاق الاخبار الدالة على تعيين وظيفة المسلوس، كفاية الصلوات المأتى بها و عدم وجوب الإعادة و هو كذلك، لإطلاق الأوامر و اقتضاءها الاجزاء و وجوب الاعادة يحتاج الى دليل و هو مفقود».

۱- روض الجنان، جلد ۱، صفحه ۳۵۰

۲- العروة الوثقى، جلد ۱، صفحه ۲۷۵

۳- موسوعة الامام الخویی، جلد ۶، صفحه ۲۳۳

۴- العروة الوثقى، جلد ۱، صفحه ۲۷۵

۵- مدارک العروة، جلد ۴، صفحه ۴۸۴

خارج اصول، سال پنجم، «مبحث أوامر»... استاد معظم حاج شیخ عباسعلی زارعی سبزواری «دام مره»

و اما بر اساس نظریه اعاضی مثل محقق خویی^۱ «رحمة الله علیه» که موضوع امر اضطراری و اجزاء را عذر مستوعب دانسته و در صورت ارتفاع عذر در اثناء وقت، فعل اضطراری را مجزی نمی دانستند، نظریه مرحوم سید صحیح بوده و اعاده نماز برای چنین شخصی پس از حصول سلامت در وقت، واجب می باشد.

ثمره یازدهم

آیا نماز مأوم، پس از تبیین حدث در امام جماعت، مجزی است یا خیر؟

شیخ انصاری «رحمة الله علیه» به سبب اعتقاد به مصلحت سلوکیه در وجه حجیت امارات، این صلاة را که یک مأوم به ظاهری است، مجزی دانسته و در مقام استدلال می فرمایند:^۲ «ثبت ان اتیان المأمور به بالامر الظاهری الشرعی موجب للاجزاء و لو بعد كشف الخلاف»؛ اما همانطور که گذشت، ما قائلیم اگر چه اجزاء مأوم به ظاهری بر اساس سببیت به معنای مصلحت سلوکیه، ثبوتاً امری ممکن می باشد، ولی در مقام اثبات، دلیلی بر اجزاء وجود ندارد؛ بله، بر اساس بعضی مبانی دیگری که در معنای سببیت بیان شد، مأوم به ظاهری ثبوتاً و اثباتاً مجزی از واقع می باشد؛ و اما بر اساس نظریه مختار یعنی طریقت، این عمل باید در وقت اعاده و در خارج از وقت قضاء شود.

ثمره دوازدهم

مرحوم سید در عروه می فرمایند:^۳ «إذا استقرّ الحجّ علیه و لم يتمكّن من المباشرة، لمرض لم يرج زواله او حصر كذلک او هرم بحيث لا يقدر او كان حرجاً عليه، فالمشهور وجوب الاستنابة عليه ... و إن اتفق ارتفاع العذر بعد ذلك، فالمشهور أنّه يجب عليه مباشرة و إن كان بعد إتيان النائب، بل ربما يدعى عدم الخلاف فيه، لكنّ الأقوى عدم الوجوب، لأنّ ظاهر الأخبار أنّ حجّ النائب، هو الذي كان واجباً على المنوب عنه».

سید حکیم «رحمة الله علیه» در مقام نقد مختار مرحوم سید و دفاع از نظر مشهور مبنی بر اعاده، می فرمایند:^۴ «هذا ممّا لا إشكال فيه لو ثبت البدلية، لكنّها بعد انكشاف عدم استمرار العذر، ممنوعة و موافقة الامر الظاهری لا تقتضى الإجزاء، كما تحقّق في محلّه».

فرمایش مرحوم سید حکیم در نقد کلام صاحب عروه به این جهت است که عمل منوب عنه را در حق نائب، یک عمل ظاهری دانسته اند، ولی پس از دقت در روایات، روشن می گردد همانطور که مرحوم سید یزدی فرموده اند، عمل نائب برای شخص غیر متمکن، یک عمل واقعی ثانوی و اضطراری است و از آنجا که مأوم به اضطراری مجزی از واقعی می باشد، لذا مرحوم سید در این مسأله می فرمایند: «اقوى عدم وجوب اعاده است» و در ما نحن فيه، اگر شک شود که آیا این عمل، عملی اضطراری است تا مقتضی اجزاء باشد یا عملی ظاهری است تا مقتضی عدم اجزاء باشد، طبق نظر مختار که نظریه محقق خراسانی «رحمة الله علیه» نیز بود، اصل عدم اتیان مسقط، حکم به اعاده آن عمل می نماید.

«و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين»

۱- ایشان در موسوعه، جلد ۶، صفحه ۲۳۴، در مقام استدلال بر فرمایش مرحوم سید یزدی مبنی بر اجزاء در صورت حصول سلامت در خارج وقت، می فرمایند: «عدم وجوب القضاء عليهما لأن القضاء تابع لصدق عنوان الفوت، و لا فوت مع الإتيان بوظيفة الوقت كما هو ظاهر» و در مقام استدلال بر فرمایش ایشان مبنی بر عدم اجزاء و وجوب اعاده در صورت حصول سلامت در وقت، می فرمایند: «لعدم إجزاء المأمور به الظاهري أو الاعتقادي الخيالي عن المأمور به الواقعي».

۲- كتاب الصلاة، للشيخ الانصاري، جلد ۲، صفحه ۳۲۱

۳- العروة الوثقى، جلد ۲، صفحه ۴۶۰

۴- مستمسك العروة الوثقى، جلد ۱۰، صفحه ۲۰۰